

ВИСТУП 1

Високоповажна Президіє! Шановні Присутні!

Пропонуємо Вашій увазі магістерське дослідження на тему **„Образ автора як категорія лінгвістичного аналізу тексту (на матеріалі психологічної розвідки М. Матіос „Щоденник страченої”)”**.

Одним із перспективних досягнень сучасної лінгвістики є поширення текстоцентричного підходу до одиниць мови. Його сутність полягає в тому, що функції різнорангових мовних одиниць увиразнюються в тексті як цілісній мовній єдності, у якій переплітаються *картина світу народу*, мовою якого пише автора, та *індивідуальна художня картина* світу письменника, його світобачення. У науковій парадигмі сформувалася нова галузь мовознавства – **лінгвістика тексту**, що має на меті аналіз тексту як продукту мовно-розумової діяльності людини, з'ясування естетики образності, виявлення підтексту, системи авторських прийомів вираження смислу тощо.

На часі – вивчення образу автора в різних творах одного письменника або творах одного жанру різних письменників, що, без сумніву, поглибить розуміння природи образу автора й уможливить практичне використання зазначеної категорії в процесі філологічного аналізу.

Мета магістерської – з'ясувати специфіку образу автора як категорійної об'єднувальної одиниці художнього тексту.

Джерельною базою дослідження послужила психологічна розвідка М. Матіос „Щоденник страченої”, що вийшла друком у Львові 2005 року (Літературна агенція „Піраміда”); видавець – Василь Гутковський.

Магістерська робота складається вступу, чотирьох основних розділів, та висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та джерел, словників та довідників (143 позиції, 18 з яких використано для написання розділу з охорони праці). Повний обсяг роботи становить 143 с., основна частина – 102 с.

Досягнення мети передбачало розв'язання конкретних завдань:

Перше завдання – сформулювати та обґрунтувати принципи лінгвістичного аналізу художнього тексту з опорою на категорію образу автора – зреалізоване в першому розділі дослідження „Теоретичні аспекти вивчення образу автора в художньому творі”, зокрема, у підпункті 1.1. „Лінгвістичний аналіз художнього тексту”, ми дійшли таких **висновків**:

Лінгвістичний аналіз тексту уможлиблює виявлення структурно-сислової єдності тексту, його комунікативної спрямованості та інтерпретації впорядкованих мовних засобів для вираження певної ідеї та теми. До *основних принципів лінгвістичного аналізу* належать принцип історизму, жанрова специфіка тексту, ідейно-політична і літературно-художня позиція автора твору, аналіз засобів тексту за рівнями мови, смислова й граматична орієнтація тексту.

Щодо мовних особливостей „Щоденника страченої” М. Матіос, то спостережено: найяскравіше мовні домінанти виявляються на лексико-семантичному та синтаксичному рівнях організації тексту, що й зумовило мету нашого дослідження.

Друге завдання – виявити основні чинники (лінгвістичні та екстралінгвістичні), що визначають специфіку образу автора в художньому тексті. Завдання зреалізовано в другому розділі „Образ автора в композиційному втіленні М. Матіос „Щоденник страченої””. Наші спостереження дають підстави для **висновку**, що:

Мовний образ автора – категорійна об'єднувальна одиниця художнього тексту, сформована такими **основними чинниками**: *іманентними* (авторська інтенція), *лінгвістичними* (система сучасних для твору норм мови), *екстралінгвістичними* (рід і жанр твору, художній метод; а також соціальний статус, виховання, освіта, генетичні особливості, талан письменника, його естетичне кредо) і відтворене своєрідними мовно-образними засобами, жанровими та стилістичними особливостями творчості автора.

Третє завдання – описати типологію категорії образу автора в „Щоденнику страченої”. Це завдання зреалізовано у першому розділі, зокрема в пункті 1.4 „Типологія категорії „образ автора” та її аспекти”. Можемо **констатувати**, що:

Типологія категорії образу автора в прозаїчних текстах, спричинена **класифікаційними ознаками**: *спосіб оповіді* (суб’єктивний / об’єктивний), *форма оповіді* (Я-особова, Він-особова, безособова), *тип оповіді* (просторово-часова визначеність; збіг / розходження модально-концептуальної позиції оповідача з позицією автора; обмеженість / необмеженість знання оповідача про об’єкти зображення), *характер стосунків між образом автора, оповідачем і персонажем* (енергія авторської присутності або ілюзія „самореалізації характерів”).

Відповідно образ автора в „Щоденнику страченої” М. Матіос – це образ, не схожий з іншими персонажами твору. Він збігається з образом головної героїні – Лариси Ковальчук, оскільки всі сюжетні події містять елемент суб’єктивності. За формою – це нотатки, і навіть мова автора є мовою головної героїні. Отже, досліджуваний текст *за способом викладу оповіді* – суб’єктивний; *за формою оповіді* – Я-особовий; *за типом оповіді* – регламентований за часово-просторовими координатами, яскраве вираження енергії авторської присутності.

М. Матіос як автор психологічної розвідки „Щоденник страченої” постає в кількох іпостасях, оскільки перед нами образ, який: 1) генерує твір (**власне автор**, який одноосібно володіє інформацією про героїв та події); 2) реалізується в творі як реальний образ (**автор інтенційний**); 3) репрезентує певну концепцією людини (**автор концепційний**); 4) неординарною особистістю, наділеною оригінальним талантом, здатність до художнього світомислення (**автор іманентний**); 5) перебуває в центрі розвитку подій (**автор канонічний**, який інтерпретує текст).

Четверте завдання – установити специфіку образу автора в композиційній структурі жіночого літопису зrealізовано в пункті 2.1 „Щоденник як тип дискурсу”.

У висновкових положеннях зауважено, що:

Образ автора має дворівневу репрезентацію.

Зокрема, на *рівні композиційної будови* він постає: а) у формі оповіді й типах оповідача (наратора); б) у співвідношенні авторського мовлення та мовлення персонажів.

на *мовному рівні* – уяскравлюється в ході аналізу словникового складу твору, в репрезентації ключових слів, наявності / відсутності семантичних нашарувань у слів, що належать різним суб’єктам оповіді.

Щодо специфіки образу автора в композиційній структурі жіночого літопису, то констатовано: Лариса Ковальчук не просто жінка-українка, яка прагне щастя в сім’ї, мріє виховувати дітей, а особистість, яка страждає „серцевим божевіллям”, що нуртує всередині. Авторка „жіночого літопису” не є типовою представницею „прекрасної” статі – у ній відбитки чоловічого начала, що дають змогу окреслити феміністичні погляди на життя. Крім того, Лариса має схильність до нервових зривів, про які неспроста згадує М. Матіос у творі, проте, мабуть, ця психологічна нестабільність зумовлена коханням, адже в щоденникових нотатках часом зафіксовано суперечливі погляди на життєві перепетії, і сама героїня це розуміє.

Текст роману нагадує „докладку”, оскільки майже кожен запис у певний спосіб датований, хоча деяким фіксаціям бракує вичерпної інформації (спостережено пропуски інтродуктивної інформації – року, часу, місця події, що справляє ефект спонтанності записів під впливом різного емоційно-психологічного стану авторки щоденника – розгубленості, розпачу, сконцентрованості тощо).

Психологічна розвідка Марії Матіос „Щоденник страченої” за жанром визначаємо як **діаріуш**, який:

1. Описує події, що їх пережила Лариса Ковальчук і які вплинули на її внутрішній стан і зовнішнє життя;

2. Записи викладено хронологічно (часом із перервами, зумовленими певними подіями, настроями);

3. Роман написаний суб’єктивно (мова йде від першої особи, яка самостійно обирає теми оповіді залежно від власних інтересів).

П’яте завдання – виокремити мовно-зображувальні домінанти образу автора на лексичному та синтаксичному рівнях літературного твору зреалізовано в третьому та четвертому розділі магістерського дослідження відповідно „Ключові слова як актуалізатори образу автора в „Щоденнику страченої” М. Матіос” та „Синтаксичні та пунктуаційні засоби вираження авторської експресії в „Щоденнику страченої” М. Матіос”.

Ключові слова – розряд лексики художнього твору (здебільшого частовживаної), що, сформувавши автосемантичне ядро (на лексичному рівні), стає вектором інтерпретації художнього тексту. Їм притаманна **низка критеріїв**, до яких належать: багатозначність, алегоричність, символізм, контекстуальна обумовленість, інформативність та частота вживання.

У психологічній розвідці М. Матіос „Щоденник страченої”, можна виокремити такі ключові слова: *’чоловік’* (146 слововживань) – *’жінка’* (103 слововживання), *’життя’* (139 слововживань) – *’смерть’* (20 слововживань), *’душа’* (28 слововживань), *’щоденник’* (23 слововживання), *’кохання’* (20 слововживань), *’дитина’* (18 слововживань).

Заголовок твору, побудований за моделлю субстантивно-субстантивного словосполучення ($N_1 N_2$) із посесивними відношеннями (належність предмета суб’єктові), акумулює значення тексту, виражає його основну ідею та авторське ставлення до оповіді, тому, незважаючи на його незначну частоту вживання, досліджувана лексема також є ключовим словом. Отже, „Щоденник” – центр

образної системи художнього тексту, що функціонує в тексті неізолювано, а, навпаки, всі події, що відбуваються в житті Лариси Ковальчук, заповнюють сторінки „талмуду” (за її визначенням).

Щодо синтаксичної організації тексту, акцентуємо такі моменти:

У художньому тексті домінують синтаксичні одиниці, у яких один з головних членів – займенник *Я*, а отже:

- 1) текст відбиває внутрішній світ автора, його думки, переживання;
- 2) переважає мова від першої особи;
- 3) образ автора й головного героя в щоденнику збігаються, що унеможлиблює розчленування їхнього мовлення;
- 4) за синтаксичною структурою речення адресовані самому авторові й не розраховані на публічне сприймання.

Найпоширенішими **експресивними синтаксичними конструкціями** в „Щоденнику страченої” Марії Матіос є *парцельовані та незакінчені комунікати*, що в мовленні є засобом вираження експресії та емоцій. Такі речення привертають увагу читача, щонайбільше концентрують її впродовж читання тексту й надають мовленню героїв твору особливої виразності. До того ж ці еквіваленти речень є невід’ємною частиною творчого почерку „Щоденнику страченої” М. Матіос.

Типовими для текстової тканини є **конструкції розмовного синтаксису**, серед яких *неповні та обірвані речення, слова-речення, слова-звертання*, що увійшли до трьох типів зв’язного мовлення – монологів, діалогів та полілогів, надають художньому твору невимушеного викладу та сприяють досягненню ефекту емоційності.

Завдання шосте – проаналізувати характер інтонації мовлення та пунктуації в партитурі психологічної розвідки М. Матіос „Щоденник страченої” – реалізуємо в пунктах 4.4 „Характер інтонації мовлення оповідача в „Щоденнику страченої” М. Матіос” та 4.5 „Пунктуація в партитурі психологічної розвідки М. Матіос”.

Аналіз фактичного матеріалу дає підстави **для висновку:**

У „Щоденнику страченої” репрезентовано різнобарвну інтонаційну палітру – оклична, питальна та непитальна (розповідна, бажальна і спонукальна), що дає авторові змогу, незважаючи на своєрідну монологічну сповідь, додати художньому твору емоцій, що переповнюють жінку, відтворити на папері драму почуття головних героїв та акцентувати увагу читача на розвитку сюжетної лінії, спонукаючи його до емоційної та інтелектуальної спорідненої праці, до роздумів над вічними запитаннями і проблемами дійових осіб, до осмислення життєвих пріоритетів.

Психологічна розвідка М. Матіос, окрім експресивності, якої М. Матіос досягла за допомогою синтаксичних конструкцій, відзначена ще й емоційністю, яку авторка увиразнила за допомогою знаків пунктуації, що відображають внутрішній світ героїні, зокрема подвійний знак *?!* передає складну інтонацію запитання-оклику; нагромадження однотипних розділових знаків чи то *???*, чи то *!!!* підсилюють емоційно-експресивну інтонацію мовлення оповідача.

Дякую за увагу!

(ЗАПИСУЄМО ЗАПИТАННЯ):

Дякую членам державної екзаменаційної комісії за цікаві запитання!

(ПІДГОТОВКА ДО ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ)

ВИСТУП 2

- 1. ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ членів екзаменаційної комісії.**
- 2. ВІДПОВІДІ НА ЗАУВАЖЕННЯ рецензента.**
- 3. ПОДЯКА** членам Екзаменаційної комісії та науковому керівнику.